

Felsőfokú óvodapedagógus- és tanítóképzés a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen

SZABÓ-THALMEINER NOÉMI

Babeş-Bolyai Tudományegyetem Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozat

Jelen tanulmányban egy többfázisú kutatás eredményeit mutatjuk be, melyet a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok karán végeztünk az óvodapedagógus- és tanítóképzős hallgatók körében. Az eredmények helyes keretben való értelmezése érdekében a tanulmány első részében a tizenhat éve beindult állami magyar felsőfokú óvodapedagógus- és tanítóképzés törvényi szabályozását, megszervezését taglaljuk kitérve a változások tantervre gyakorolt hatásának a bemutatására is. Kutatásunkkal arra kerestünk választ, hogy miként látják, hogyan ítélik meg a végzős hallgatók az intézményünkben zajló képzés színvonalát, felkészültségük mértékét a pedagógusi pályára.

Kulcsszavak: óvóképzés, tanítóképzés, határon túli magyarok oktatása, harmadfokú képzés

Intézményi, jogi keretek, képzési formák

A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kara 1999-ben elsőként vállalta fel Romániában a felsőfokú, állami, magyar tannyelvű tanítóképzés majd óvodapedagógus képzés beindítását, működtetését, a 84/1995-ös oktatási törvény alapján², mely lehetővé tette, hogy az addig középiskolai szinten, pedagógiai líceumokban, illetve ideiglenesen érettségi utáni, posztliceális³ formában megvalósuló óvodapedagógus- és

tanítóképzés főiskolai szinten valósulhasson meg, szakpárosításban: a tanítóképzést idegen nyelv oktatói, rajz, ének és testnevelés szakkal lehetett párosítani. Ennek figyelembevételével az 1999/2000-es tanévre az egyetem négy helyszínen, Székelyudvarhelyen, Kézdivásárhelyen, Kolozsváron és Szatmárnémetiben tanítóképző – angol nyelv oktatói, egy helyszínen, Nagyenyeden⁴ pedig tanítóképző – francia nyelv oktatói képzés beindítására szervez felvételt nappali tagozaton, majd a 2000/2001-es tanévtől Marosvásárhelyen is beindítja a képzést óvodapedagógus-tanítóképző szakpárosítással. Ettől az évtől kezdődően a Kar távoktatásos formában is beindítja a képzést kolozsvári központtal⁵ (Szabó-Thalmeiner, 2009, 2011b).

Románia Európai Unióhoz való csatlakozása⁶ változást idéz elő a felsőoktatásban is. A felkészülési időszakban a BBTE-n a Bolognai Nyilatkozathoz igazodva olyan átszervezése-

¹ Jelen tanulmány az alábbi kötetben jelent meg: Pusztai Gabriella és Márkus Zsuzsanna (2017, szerk.): *Szülőföldön magyarul. Iskolák és diákok a határon túl*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 298–311.

² Ezt a lehetőséget a magánegyetemek korábban felismerték, korábban léptek, ebben az időben már a nagyváradi Sulyok István Református Főiskolán (későbbi Partiumi Egyetem) illetve Marosvásárhelyen, a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának kihelyezett tagozatán is működik felsőfokú tanítóképzés. A BBTE-n kívül állami magyar tannyelvű tanítóképzést a 2001/2002-es tanévben indít be a Nagyváradi Állami Egyetem, majd 2012-ben megszünteti, teret engedve a Partiumi Egyetemenek a képzés megvalósítására. Az egyezmény azonban csak egy évig tart, a 2013/2014-es tanévtől, az Állami Egyetem újra beindítja a tanítóképzést az intézmény keretein belül. (Szabó-Thalmeiner, 2013)

³ A posztliceális képzés beindítására 1990 után a nagy tanítóhiány miatt volt szükség, ekkor több pedagógiai

líceum beindítja ezt a három éves időtartamú, harmadfokú képzést.

⁴ Az alacsony diáklétszám miatt Nagyenyeden mára már megszűnt a képzés.

⁵ A távoktatásos képzés három helyszínen: Székelyudvarhelyen, Kézdivásárhelyen és Szatmárnémetiben valósult meg, két éven keresztül.

⁶ 2007. január 1-jén.

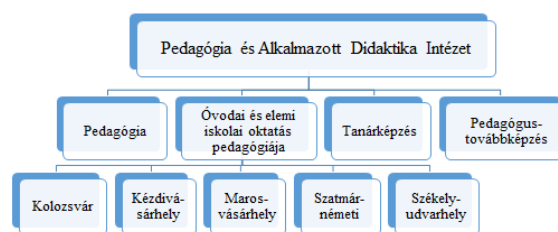
ket foganatosítanak meg, melyek elősegítik a hallgatók mobilitását a képzési időszakban, illetve lehetővé teszik az oklevelek elismerését az európai uniós tagországokban⁷. Ennek következtében a 2005/2006-os tanévtől egyetemi szintűvé válik az óvodapedagógus- és tanítóképzés a BBTE-n, három éves képzési idővel BA szintű képzési formában képez tanárokat *Az óvoda és elemi iskolai oktatás pedagógiája* szakon, előbb csak nappali képzés formájában, majd a 2006/2007-es tanévtől kezdődően távoktatásos formában is (Szabó-Thalmeiner, 2011a).

A bolognai rendszer lehetővé teszi a mesteri szinten történő szakosítást. Tanárok, tanítók és óvodapedagógusok számára a 2010/2011-es tanévben Székelyudvarhelyen és Szatmárnémetiben indult MA szintű képzés *Hatékony kommunikációs és tanulási stratégiák a közoktatásban* szakosítással, mely azonban rövid életű volt, a törvényi szabályozás változásai miatt, a következő tanévben nem indulhatott be újra a képzés. Jelenleg az Intézet keretén belül Kolozsváron működik mesteri képzés, mely az *Alternatív módszerek az óvodában és az elemi oktatásban*⁸ szakon nyújt továbbképzési lehetőséget a hallgatóknak.

Az 1/2011-es oktatási törvény elfogadása újabb változásokat hoz a pedagógusképzés terén. A törvény 236. cikkelye értelmében az óvodapedagógusok és tanítók képzése BA és MA szinten zajlik, majd egy év gyakorlati idővel zárul. E szabályozás értelmében a jövőbeli óvodapedagógusok és tanítók hat évnyi felkészülési idő után válhatnak csak szakképzett pedagógusokká. A törvény módosítása azonban nem vár sokáig magára, az oktatásügyi miniszter 5745/13.09.2012-es rendelete alapján az óvodapedagógusok és ta-

nítók számára nem kötelező a didaktikai mesteri szak elvégzése.

Ugyancsak az 1/2011-es oktatási törvény rendelkezik a felsőoktatási intézmények megszervezéséről is (131–133. cikkelyek). Ennek értelmében az egyetemeken a karoknak alárendelt Intézetek alakulhatnak, melyek magukba foglalják egy vagy több képzési terület szakembereit (Stark, 2012). Kihasznlva a lehetőséget a BBTE Pszichológia és Neveléstudományok Karán 2011-ben megalakul a Pedagógia és Alkalmazott Didaktika Intézet, mely egy szervezeti egységbe tömöríti a pedagógia, az óvodai és elemi iskolai oktatás pedagógiája szakot, a tanárképzést és -továbbképzést (l. 1. ábra).

1. ábra: A 2011-ben alakult Pedagógia és Alkalmazott Didaktika Intézet szerkezete⁹

Szakosítások, tantervi változások

Amint az előző, felvezető fejezetből kiderült, tizenhat éves működése során a BBTE óvodapedagógus és tanítóképzésében számos változás ment végbe, mely kihatott a képesítésre s ezzel párhuzamosan a képzési tartalomra, a tantervre is.

A képesítés terén kezdetben nagy bizonytalanság figyelhető meg (l. 1. táblázat): első évben tanító – nyelvoktató képzést nyújt az egyetem, majd a következő tanévtől ezt kiegészítik az óvodapedagógusi képzéssel. Az első évfolyam államvizsgájakor azonban kiderül, hogy az itt szerzett nyelvoktatói képesítést nem tekintik egyenértékűnek a nyelvszakos oklevéllel, ezért

⁷ A Bolognai Nyilatkozatot 1999 júniusában írta alá Európa több államának oktatási szakértője, köztük Andrei Marga, Románia akkori oktatási minisztere, később a BBTE rektora, akinek nagy szerepe volt a bolognai rendszer gyakorlati bevezetésében egyetemünkön. (Az európai felsőoktatási térség. Európa oktatási minisztereinek közös nyilatkozata 1999)

⁸ 2013-tól működik.

⁹ Az érdeklődés hiányában az Intézet jelenleg nem működteti a pedagógia szakot. A pedagógus-továbbképzés a kolozsvári központ mellett Székelyudvarhelyen és Szatmárnémetiben is működik, II. fokozati és I. fokozati vizsgákat szervez az óvodapedagógusok és tanítók számára.

2003-tól csak tanítói képesítést lehet szerezni a képzés során. Állandósul a helyzet a bolognai rendszer bevezetésével (2005-től), a végzősök tanári képesítést kapnak, mely feljogosítja őket arra, hogy az óvodában illetve az elemi oktatásban tanítsanak¹⁰.

A fentiekben bemutatott képesítések alakulása illetve az intézményi változások természetes módon kihatottak a tantervre is, tizenhat éves működése során az óvodapedagógus és tanítóképzés tanterve szinte évről évre változott, hol kisebb, hol nagyobb mértékben.

Felvételi éve	Államvizsga éve	Képzési forma	Képesítés
1999	2002	nappali	tanító és idegennyelv-oktató (angol vagy francia nyelv)
2000	2003	nappali	óvodapedagógus, tanító és idegennyelv-oktató
		távoktatás	óvodapedagógus és tanító
2001	2004	nappali	óvodapedagógus, tanító és idegennyelv-oktató
		távoktatás	óvodapedagógus és tanító
2002	2005	nappali	tanító és idegennyelv-oktató (angol vagy francia nyelv)
2003	2006	nappali	tanító
2004	2007	nappali	tanító
2005	2008	nappali	tanár az elemi és óvodai oktatás számára (egyetemi szintű képzés)
2006 - 2015	2009 - 2018	nappali és távoktatás	tanár az elemi és óvodai oktatás számára (egyetemi szintű képzés)

1. táblázat: A BBTE óvó- és tanítóképző főiskolái/tagozatai által biztosított képesítés¹¹
(Szabó-Thalmeiner, 2013. 243. o.)

A jelentősebb tantervi változások a hármas szakosítás bevezetésével (2000/2001), a csak tanítói szak beindításával (2004/2005) majd a bolognai rendszer bevezetésével (2005/2006)

illetve a Pedagógia és Alkalmazott Didaktika Intézet (továbbiakban PADI) megalapításával érhető tetten. (l. 2. táblázat)

	1999/2000	2000/2001	2004/2005	2005/2006	2012/2013
Ped.-pszich. elmélet	19,5%	18,9%	31,2%	45,8%	42,4%
Pedagógiai gyakorlat	13,5%	18,2%	19%	19,5%	11,32%
Tantárgy-pedagógiák	14,6%	10,5%	16,9%	18%	19%
Általános műveltségi tárgyak	27,9%	27,1%	32,9%	16,7%	27,24%
Idegen nyelvi képzés	24,5%	25,3%			
Összesen - óraszám	2213	2083	2087	2016	2136

2. táblázat: A képzés területeinek aránya a vizsgált tantervekben

Amint a fenti táblázatból is kiderül a jelenleg használt tantervben a pedagógiai-pszichológiai elméleti tárgyak 42,4%-át töltik ki a képzésnek, ami jelentős növekedés a kezdeti 19,5%-hoz képest. Ezt a jelentős változást a bolognai rendszerhez való csatlakozás hozta magával, mivel a 2005/2006-ban megírt tanterv első három féléve azonos volt a pedagógia szakon tanuló hallgatókéval, csak a negyedik félévtől váltak szét a csoportok, és az Óvodai és elemi iskolai oktatás pedagógiája szakon tanuló hallgatók az utolsó három félévben a tantárgypedagógiákra és az azokhoz kapcsolódó gyakorlatokra összpontosítottak.

¹⁰ 2007-ig a szak főiskolai szintű oklevelet bocsátott ki a végzős hallgatóknak, 2008-tól viszont már egyetemi oklevelet. A főiskolát végzettek számára két tanévben kiegészítő képzést szervezett az egyetem, mely során egy év alatt egyenértékűsíthették oklevelüket a bolognai rendszerben végzett tanerőkével. Kiegészítő képzést csak két évig szervezett az egyetem, jelenleg a főiskolát végzetteknek is el kell végezniük a három éves képzést az egyetemi oklevél megszerzéséért.

¹¹ Marosvásárhelyen óvodapedagógusi és tanítói képesítést nyújtott a képzés.

Szabó-Thalmeiner Noémi

Így ebben a tantervben az általános műveltségi tantárgyak aránya felére csökken az előző tantervhez képest (16,9%). Bár a pedagógiai gyakorlatra szánt idő folyamatosan növekedett a vizsgált tantervekben, a jelenlegi tantervben visszaesés mutatkozik, a képzési idő 11,32%-át teszi ki. A 2012/2013-as tanterv készítői a gyakorlat megerősítését képviselték, azonban a központi előírások kevés szabadságot biztosítottak számukra¹². A kezdeti tantervek nyelvoktatást is biztosítottak a hallgatóknak, a képzés negyedét a nyelvi képzés tárgyai képezték. A nyelvoktatói képzés megszűntével növekedett a pedagógiai-pszichológiai elméleti tárgyak, a tantárgypedagógiák és az általános műveltségi tárgyak aránya a képzésben.

Kutatásunk szempontjából fontos ismerünk a fentiekben bemutatott tantervekben a képzési területek arányát, hiszen arra kerestünk választ, hogy a tantervi változások, a képzés megszilárdulása, miként hatott a képzés hallgatók általi megítélésére.

Az óvodapedagógus- és tanítóképzős hallgatók véleménye a képzésről

2002 és 2015 között többfázisú kutatást végeztünk a BBTE Pszichológia és Neveléstudományok Karán, az óvodapedagógus- és tanítóképző szakon annak érdekében, hogy megtudjuk, miként vélekednek a III. éves hallgatók képzésük színvonaláról, illetve, hogyan ítélik meg saját felkészültségüket a pedagógusi pályára. Vizsgáltuk, milyen tényezők befolyásolják a képzés és a felkészültség megítélését, illetve tudni szerettük volna, hogy igénylik-e a hallgatók a továbbtanulást, a magiszteri fokozat megszerzését.

A vizsgálat *időpontjai* nem véletlenszerűek, 2002-2003-ban az első két végzős évfolyamot kérdeztük meg, akik kettős (tanító – idegen nyelv oktatói) illetve hármas képesítést

(óvodapedagógus – tanító – idegen nyelv oktatói) szereztek nappali tagozaton illetve kettős (óvodapedagógus – tanító) képesítést távoktatásos formában; 2010-ben a bolognai rendszerben végzett hallgatókat kérdeztük meg, akik az első egyetemi szintű képzést biztosító tanterv szerint tanultak (képesítésük: tanár az óvodai és elemi iskolai oktatásban) illetve 2015-ben a PADI által kidolgozott tanterv szerint képzett végzős hallgatók véleményére voltunk kíváncsiak.

A kutatást a kolozsvári egyetem *minden kihelyezett tagozatán* elvégeztük, így egységes képet kaptunk a szak működéséről: Kézdivásárhelyen, Kolozsváron, Nagyenyeden, Marosvásárhelyen¹³, Szatmárnémetiben és Székelyudvarhelyen (l. 2. ábra)

2. ábra: A magyar tannyelvű óvodapedagógus – és tanítóképzés helyszínei a BBTE-n

Teljeskörű mintavételre törekedtünk, az adott évek harmadéves hallgatóinak körében, a kérdőívek kitöltésében az egyes helyszíneken tanító oktatók segítettek. Mivel a minta elég nagyszámú volt (656), az írásbeli kikérdezés módszerét alkalmaztuk, eszköze pedig a kérdőív volt. Az adatok feldolgozásánál leíró matematikai (relatív és abszolút gyakoriság, átlag, szórás) illetve statisztikai módszereket (korrelációs számítás, t-próba) alkalmaztunk az SPSS program segítségével.

¹² Az ARACIS (a felsőoktatás minőségellenőrzésével foglalkozó intézmény) konkrétan előírja a képzésben használt kötelező, opcionális és fakultatív tantárgyak arányát, illetve megszabja az alapozó tárgyak, szaktárgyak és kiegészítő tárgyak listáját, így a képzés tartalma központilag nagymértékben meg van szabva.

¹³ Nagyenyeden csak 2002-2003-ban végeztük el a kikérdezést, mivel nem sokkal ezután ezt a kihelyezett tagozatot megszüntették, Marosvásárhelyen pedig csak 2010-től kérdeztük meg a hallgatókat.

A minta bemutatása

A mintában tehát 656 hallgató vett részt a hat helyszínen: Székelyudvarhelyen 257-en, Szatmárnémetiben 165-en, Kézdivásárhelyen 108-an, Kolozsváron 55-en, Marosvásárhelyen 50-en, Nagyenyeden 21-en töltötték ki a kérdőívet. Amint a 3. táblázatból is jól kivehető a hallgatói létszám egyre csökkent az évek folyamán¹⁴.

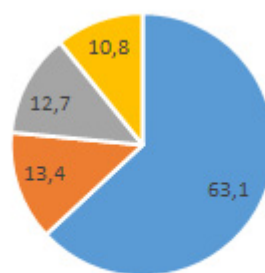
	2002- 2003	2010	2015	Σ
Szatmárnémeti	108	44	13	165
Székelyudvarhely	123	87	47	257
Kézdivásárhely	55	41	12	108
Nagyenyed	21	-	-	21
Marosvásárhely	-	26	24	50
Kolozsvár	13	22	20	55
Összesen	320	220	116	656

3. táblázat: A minta helység és kitöltés időpontja szerinti megoszlása

A nemek megoszlása tekintetében az arányok megfelelnek az óvodapedagógusi illetve tanítói pályán elhelyezkedők arányának, hiszen a válaszadók 97%-a nő, s csak 3%-a férfi. Az életkori megoszlás tekintetében azonban a minta sajátos, hiszen többféle korosztály képviselteti magát: a válaszadók 63,1%-a 20-25 év közötti, közvetlenül a középiskola befejezése után, vagy pár évvel később jelentkezett a képzésre, 13,4%-a 26-30 év közötti, 12,7%-a 31-35 év közötti, illetve a minta 10,8 %-a 36-50 év közötti (l. 3. ábra)¹⁵.

¹⁴ Bár a kérdőív kitöltésében nem vett részt minden harmadéves diák (esetleg éppen hiányoztak), a létszám csökkenés jellemző az óvodapedagógus-, tanítóképző szakon.

¹⁵ Az életkor szerinti szórás egyik magyarázata, hogy a képzés törvényi szabályozása az elmúlt húsz évben folyamatosan változott, így tanítóképző líceumot, posztliceális képzést, illetve főiskolát végzett gyakorló pedagógusok is jelentkeztek a képzésre, hogy megszerezhessék a szakterületükön a legmagasabb végzettséget.

■ 20-25 év ■ 26-30 év ■ 31-35 év ■ 36-50 év

3. ábra: A minta életkor szerinti megoszlása

A válaszadók 58,2%-a nappali, 41,8%-a távoktatásos képzési formában végezte el a főiskolát, illetve egyetemet. 2002-ben csak nappali képzésben végzett hallgatók voltak a szakon, a többi időpontban változó arányban távoktatásos hallgatók is kitöltötték a kérdőívet. A mintában résztvevő távoktatásos hallgatók 55,1%-a Székelyudvarhelyen, 27,4%-a Szatmárnémetiben, 15,7%-a Kézdivásárhelyen, 1,8%-a Kolozsváron végezte tanulmányait (l. 4. ábra és táblázat).

	Nappali	Távoktatás
2002	89	-
2003	103	128
2010	105	115
2015	85	31
Összesen	382 – 58,2%	274 – 41,8%

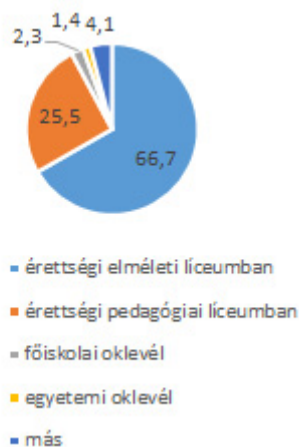
4. táblázat: A minta képzési forma szerinti megoszlása

4. ábra: A képzési formák arányai a mintában

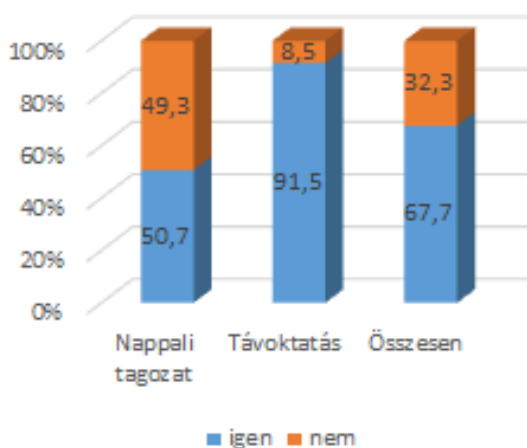
A képzésben résztvevő hallgatók különböző előképzettséggel rendelkeznek: többségük, 66,7% elméleti líceumban végzett,

25,5% pedagógiai líceumban szerzett már előzetesen szakképesítést, kisebb arányban vannak azok, akik főiskolai vagy egyetemi oklevéllel rendelkeznek (l. 5. ábra).

5. ábra: A minta előzetes végzettség szerinti megoszlása

Az adatok elemzése szempontjából jelentős, hogy a megkérdezett hallgatók tanítottak-e a tanulmányi idő alatt. Azt tapasztalhattuk, hogy a hallgatók nagy része hosszabb-rövidebb ideig tanított a képzés során. Leginkább a távoktatásos hallgatókra jellemző ez a tendencia, hiszen a pedagógusi képzettséggel rendelkező hallgatók azért választották ezt a képzési formát, mivel már tanítottak, s csak hétvégén tudtak részt venni a kontakt-órákon (l. 6. ábra, 5. táblázat)

6. ábra: Tanítottak-e a képzés éve alatt?

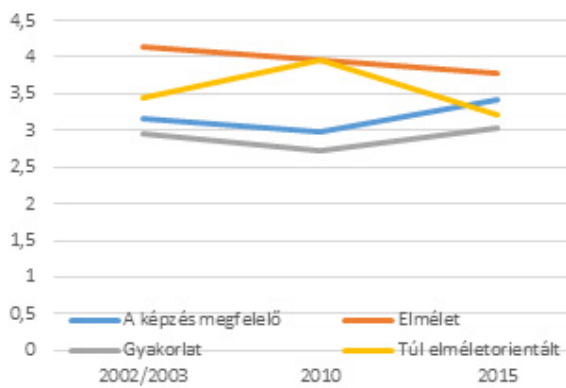
	IGEN	NEM
Elméleti líceum	55,8%	44,2%
Pedagógiai líceum	92,2%	7,8%
Főiskola	93,3%	6,7%
Egyetem	75%	25%
Más	95,8%	4,2%
Összesen	67,8%	32,2%

5. táblázat: Tanítottak-e a képzés éve alatt?

Az adatok bemutatása és értelmezése

A vizsgálat megkezdése előtt feltételeztük, hogy a képzés megítélését befolyásolja a kérdőív kitöltésének az ideje, vagyis, hogy milyen tanterv szerint folyt a képzés az adott időpontban, hiszen nem mindegy, hogy a képzésre szánt három év alatt milyen képzettséget szerez a hallgató. Ezt a feltevésünket támasztották alá az előző kutatások során nyert adatok is (Szabó-Thalmeiner, 2009, 2011a, 2013). Kérdés volt számunkra az is, hogy a képzés mely oldalával elégedettebbek a hallgatók, az elméleti vagy a gyakorlati képzéssel, hiszen a képzés felsőfokúvá válásával félő volt, hogy a gyakorlati képzés háttérbe szorul, a tanulmányok túl elméleti jellegűvé válhatnak. Azt feltételeztük, hogy a hallgatók az elméleti képzéssel elégedettebbek lesznek, mint a gyakorlati képzéssel.

Az adatok feldolgozása során azt vehettük észre, hogy a képzés általános megítélése javult 2015-re. Ugyanez a tendencia figyelhető meg a gyakorlati képzés megítélésénél is, viszont az elméleti képzéssel való elégedettség az évek során folyamatosan csökkent, bár 2015-ben még mindig a legnagyobb minősítést kapta. Az elméleti képzés megítélésének csökkenésével párhuzamosan a hallgatók egyre inkább úgy vélték, hogy a képzés nem túl elméletorientált (l. 7. ábra).

7. ábra: A képzés megítélése

Az átlagértékek¹⁶ vizsgálata során azt tapasztalhatjuk, hogy a bolognai rendszerű tömbösített tanterv szerint felkészített hallgatók a legkevésbé elégedettek a képzéssel, s azon belül a gyakorlati képzéssel, s bár ők ítélik meg legelméletorientáltabbnak a képzést, az elméleti képzéssel kevésbé elégedettek, mint a 2002-2003-ban végzett társaik (l. 6. táblázat).

	N	Általános	Elmélet	Gyakorlat	Elméletorientált
2002-2003	307	3,15	4,13	2,95	3,44
2010	216	2,99	3,96	2,72	3,96
2015	115	3,43	3,78	3,04	3,22
Σ	523	3,15	4,01	2,89	3,57

6. táblázat: A képzés megítélésének átlagértékei egy ötfokú skálán

Ez az eredmény kissé ellentmond a tantervek elemzésénél tapasztaltaknak, hiszen a 2. táblázatból azt olvashatjuk ki, hogy a pedagógiai gyakorlat aránya ebben a tantervben a legmagasabb (19,5%). Viszont a tanterv tüzetesebb elemzése során azt vehetjük észre, hogy a gyakorlati órák csak a negyedik félévben jelennek meg, viszonylag magas heti óraszámban. A 2015-ben megkérdezett hallgatók viszont elégedettebbek a gyakorlati képzéssel, bár a pedagógiai gyakorlat a tantervük 11,32%-át teszi ki. Az ő esetükben azonban a gyakorlati képzés már a második félévben megjelenik megfigyelési gyakorlattal, ezért több idő marad a tanítási készségek kialakulására, viszonylagos megszilárdulására.

Az adatok elemzése során felmerült a kérdés, hogy a tantervi változások mellett még milyen tényezők befolyásolják a hallgatókat a képzés megítélésekor. Azt tapasztalhattuk, hogy a távoktatáson végzett hallgatók globálisan és területenként is jobbnak minősítették a képzést, mint nappalis társaik (l. 7. táblázat).

Az adatok elemzése során felmerült a kérdés, hogy a tantervi változások mellett még milyen tényezők befolyásolják a hallgatókat a képzés megítélésekor. Azt tapasztalhattuk, hogy a távoktatáson végzett hallgatók globálisan és területenként is jobbnak minősítették a képzést, mint nappalis társaik (l. 7. táblázat).

Tagozat	N	A képzés	Elmélet	Gyakorlat	Elméletorientált
Nappali	374	2,93	3,84	2,59	3,54
Távoktatás	264	3,47	4,25	3,32	3,63
Összesen	638	3,15	4,01	2,89	3,57

7. táblázat – A képzés megítélése képzési forma függvényében

Ez újból elgondolkodtató adatnak számít, mivel a gyakorlatban azt vehetjük észre, hogy a nappalis hallgatók sokkal több előadáson, szemináriumon vesznek részt, mint távoktatásos társaik, a távoktatáson sokkal nagyobb hangsúly fektetődik az önálló tanulásra, felkészülésre. Ezért tovább vizsgálódtunk és azt tapasztalhattuk, hogy a képzés megítélése erősen korrelál azzal is, hogy a képzés éve alatt a hallgató tanított-e vagy sem (a gyakorló pedagógusok pozitívabbnak minősítették a gyakorlati felkészítést (l. 8. táblázat), illetve, hogy milyen helységben végezte tanulmányait a megkérdezett hallgató.

Tanított-e	N	A képzés	Elmélet	Gyakorlat	Elméletorientált
IGEN	425	3,21	4,07	3,08	3,57
NEM	208	3,02	3,88	2,49	3,58
ÖSSZESEN	633	3,15	4,01	2,89	3,57

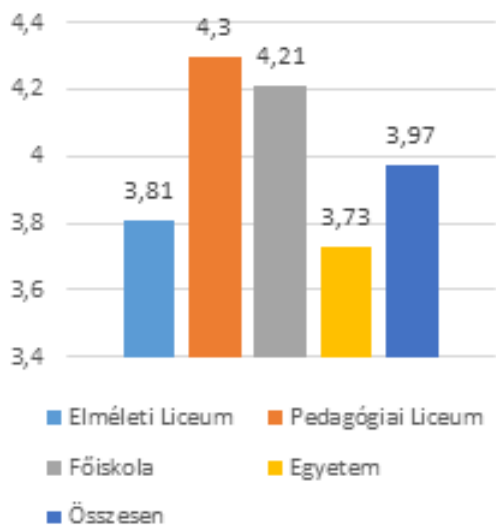
8. táblázat – A képzés megítélése annak függvényében, hogy a hallgató tanított-e

A képzés megítélése mellett az is kérdés volt számunkra, hogy mennyire érzik a hallgatók magukat felkészültnek a pedagógusi szakma gyakorlására a három évet követően.

¹⁶ A válaszadóknak 1-5-ig terjedő skálán kellett megjelölniük elfogadásuk mértékét, ahol 1 – az egyáltalán nem tartja megfelelőnek, az 5 pedig a teljes mértékben elégedtet jelentette.

en¹⁷. Azt feltételeztük, hogy az előzetes végzettség (pl. hogy valaki pedagógiai líceumot végzett-e vagy sem), illetve, hogy a hallgató a képzéssel párhuzamosan tanított-e gyakorló pedagógusként meghatározza majd a felkészültsége mértékének megítélését¹⁸.

Az adatok elemzése során beigazolódtott előzetes feltevésünk, a pedagógiai líceumot, vagy előzetesen főiskolát végzett hallgatók ítélték meg legkedvezőbben felkészültségük mértékét (4,3 illetve 4,21 átlaggal) az elméleti líceumot (3,81), illetve a más egyetemet végzett hallgatókkal (3,73) szemben. Az átlageredményeket tekintve úgy gondolom, hogy elégedettek lehetünk a felkészültségük szintjének általános megítélésével, hiszen az ötfokú skálán a hallgatók szinte 4-es átlagot jelöltek meg (3,97). (l. 8. ábra)

8. ábra: A felkészültség megítélésének átlagértékei előzetes végzettség szerint

Akárcsak a képzés általános és területenkénti megítélésénél, a felkészültség mértéké-

¹⁷ A felkészültség megítélését nyilván befolyásolja a hallgató igény- és elvárás szintje, önbizalma, önértékelése is, viszont a felkészültség megítélése a képzés minőségétől is nagy mértékben függ. Különösen jó visszacsatolás a képző intézménynek a felkészültség területeinek a megítélése, hiszen ezáltal visszajelzést kap arról is, hogy milyen hiányosságokat kell pótolnia még a képzés során.

¹⁸ Ez az előfeltevésünk abból indult ki, hogy a pedagógiai líceumot végzett hallgatók összesen hét (4+3), illetve 8 (5+3) évet készültek a szakma elsajátítására, míg az elméleti líceumot végzett hallgatók csak hármat.

nek megbecsült értékét befolyásolta a képzés helyszíne (a legelégedettebbek a kézdivásárhelyi (4,04), székelyudvarhelyi (4,03) és szatmárnémeti (4) hallgatók), a képzés formája (a távoktatásos hallgatók felkészültebbnek ítélték meg magukat), illetve az, hogy a képzés éve alatt tanított-e a hallgató.

A képzés tartalmának javítása érdekében azonban nagyon tanulságos megfigyelnünk, hogy a hallgatók, mely területeken érzik magukat felkészültebbeknek és hol érznek hiányosságokat.

Az átlagértékeket rangsorba helyezve a 9. táblázatban található sorrendet kapjuk.

Felkészültségi terület	Átlagérték
Tanítási eszközök elkészítése	4,40
Lecketervek megírása	4,37
Diákok munkájának folyamatos ellenőrzése és értékelése	4,27
Tanulók aktivitásának biztosítása a tanórán	4,20
Változatos módszerek alkalmazása	4,19
Szülőkkel való kapcsolattartás	4,12
Kirándulás megszervezése	4,11
Diákok tudásszintjének minősítése	4,07
Órarend elkészítése	4,00
Diákok közötti konfliktusok kezelése	3,97
Tanító-diák kapcsolatban jelentkező konfliktus kezelése	3,92
Differenciálás biztosítása az osztályteremben	3,86
Szülői értekezlet megtartása	3,85
A pedagógusi munka folyamatos értékelése	3,6
Tematikus terv összeállítása	3,5
Éves munkaterv összeállítása	3,48
Szakköri tevékenység megszervezése	3,35

9. táblázat: A felkészültségi területek átlagértékei

Azt tapasztalhattuk, hogy a tervezésben való jártasságuk inkább az órai tervezésre korlátozódik, kevésbé gyakorlottak a hosszú távú tervezésben, az éves és tematikus terv elkészítésében, az órarend összeállításában (ennek a területnek a fejlesztésére külön is felhívták a figyelmet a kérdőívet záró nyitott kérdésre adott válaszukban). Felkészültek a változatos oktatási módszerek alkalmazásában, a tanulók tanórai aktivizálásában, a tanítási eszközök elkészítésében, feladatlapok összeállításában, viszont kevésbé tudnak differenciált munkát illetve csoportmunkát szervezni. A szülőkkel való kapcsolattartásra is felkészültek, bár igényelnék a szülői értekezlet megtervezésére, lebonyolítására vonatkozó ismeretek bővebb elsajátítását. Úgy érzik, hogy kirándulást is tudnak szervezni, de a szakköri tevékenység megszervezésekor már nehézségbe ütköznek. Erősségük a diákok minősítése, értékelése is, de kevésbé érzik magukat felkészülve a saját, pedagógusi munkájuk folyamatos értékelésére, illetve a konfliktusok kezelésére.

A felsorolt területek kitöltési idő szerinti vizsgálatok az azt vehettük észre, hogy 2015-re javult a hallgatók felkészültségének a megítélése az előző évekhez képest a szakkör megszervezésének, a tematikus tervezés elkészítésének, a tanulók aktivizálásának és a változatos módszerek alkalmazásának terén.

Kutatásaink során megkértük a hallgatókat, hogy egy adott tantárgylistából válasszák ki azokat a tantárgyakat, amit szívesen tanulná-

nak (tanultak volna) a képzés során. Az összeített eredményekből kiderül, hogy a hallgatók igényelnék a gyakorlati, képességfejlesztő tantárgyak jelenlétét a tantervben: kommunikációs képességek és önismeret fejlesztése, drámapedagógia, feszültségkezelés, a tanulók megismerésének módszerei, tehetséggondozás. Kevésbé érdeklődtek az iskolavezetést, a felnőttoktatás, iskolai mentálhigiéne iránt. A tantervek újraírásakor az opcionális tantárgyak listájának összeállításakor figyelembe vettük a hallgatók véleményét is, a 2015-ben végzetek már választhatták az önismeret fejlesztését, a konfliktuskezelés tantárgyat, illetve a drámapedagógia már a 2010-ben végzett hallgatók számára is opcionális tantárgy volt.

A kutatás során bebizonyosodott, hogy a felkészültség mértékének megítélése szignifikánsan korrelál ($p < 0,01$) a képzés általános, elméleti és gyakorlati oldalának megítélésével, tehát joggal mondhatjuk, hogy a képzés minőségétől függ, hogy a hallgató mennyire érzi magát felkészültnek a szakma gyakorlására.

Kutatásunk során arra kerestünk még választ, hogy a hallgatók szeretnének-e az Intézet keretén belül továbbtanulni, magiszteri fokozatot szerezni, és mi motiválja őket erre a lépésre.

Amint a 10. táblázatból is jól látható, a végzős hallgatók 79%-a gondolkodik a továbbtanuláson, a válaszadók fele pedig határozottan állítja, hogy szeretne továbbtanulni, magiszteri fokozatot szerezni.

	Igen	Nem	Talán	Nem tudom
Kézdiv.	50%	15,4%	26,9%	7,7%
Kolozsvár	64,3%	7,1%	23,8%	4,8%
Marosv.	54%	14%	24%	8%
Szatmár	38,6%	24,6%	31,6%	5,3%
Udvarhely	57,7%	11,9%	26,1%	4,5%
Összesen	53,4%	14,3%	26,6%	5,7%

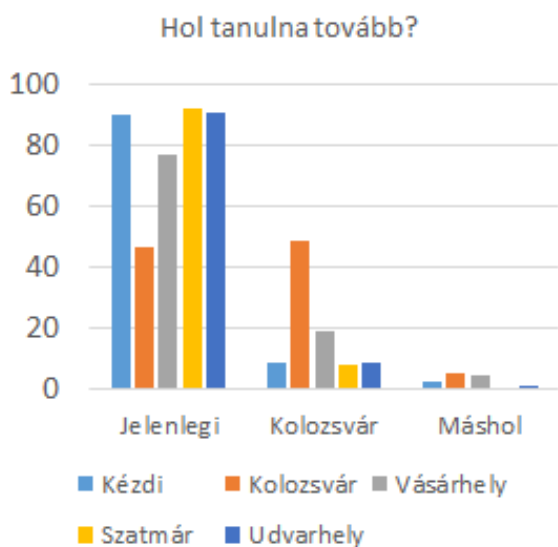
10. táblázat: A hallgatók továbbtanulás iránti igénye

A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a kolozsvári tagozaton működő magiszteri képzésen ennél sokkal kevesebb hallgató tanult tovább. Ennek okát keresve rákérdeztünk, hogy a hallgatók hol szeretnék elvégezni a két éves szakképesítést. Azt tapasztalhattuk, hogy a vidéki tagozaton tanulók az eddigi

képzésük helyszínén jelentkeznének magiszteri képzésre, s mindaddig, amíg ez nem valósulhat meg, elodázzák a továbbképzésüket (l. 9. ábra).

A 2010 és 2015-ös adatokat összehasonlítva azt tapasztalhattuk, hogy a magiszteri képzésben való részvételi kedvet befolyásolta az is,

hogy a képzés helyszínén kilátásban volt-e magiszteri képzés beindítása¹⁹. A hallgatók helyzetét ismerve a helyszínhez való ragaszkodás érthető, hiszen az egyetem befejezése után a hallgatók többsége munkába áll, így egyfelől nehezebben tudja bevállalni a folyamatos utazást Kolozsvárra, másfelől pedig a költségek is sokkal nagyobbak, ha a kolozsvári központban kell a tanulmányaikat elvégezniük.

9. ábra: Hol tanulnának tovább a hallgatók?

Amint az előbbi elemzésből kiderült, dacára annak, hogy a BA szintű képzés elegendő az óvodapedagógusi, illetve tanítói állás betöltéséhez, mégis sok hallgató szívesen továbbtanulna és MA szintű végzettséget szerezne. Utánajártunk, mi motiválja a hallgatókat a továbbtanulásra, és azt tapasztalhattuk, hogy legtöbbször (77,2%) a tudásvágy, a szakmai ismeretek gyarapítása sarkallja a továbbtanulásra, illetve a magasabb végzettség megszerzése (59,3%). A továbbtanulni szándékozók csupán egy harmada a magasabb fizetés (32,5%), illetve a jobb elhelyezkedés és magasabb pontszám reményében végezné el a magiszteri képzést. A válaszadók kisebb arányban a kollégákkal való kapcsolattartást jelölték meg motiváló tényezőként (11,4%).

¹⁹ A szatmárnémeti és kézdivásárhelyi hallgatók aránya csökkent, a székelyudvarhelyieké megmaradt, a kolozsváriaké megnőtt. Marosvásárhelyen a hallgatók nagy része más egyetem magiszteri képzésére szeretne jelentkezni.

Következtetés, összegzés

Az adatok elemzése alapján megállapíthatjuk, hogy a BBTE Óvoda és elemi iskolai oktatás pedagógiája szakán végzett hallgatók egyre pozitívabban ítélik meg a képzés minőségét, s bár az elméleti képzéssel a legelégedettebbek, a gyakorlati képzés megítélése is egyre kedvezőbb. Valószínű, hogy a tantervek változása, illetve a képzés terén nyert tapasztalat jó hatással volt a képzés minőségének javulására, hiszen a hallgatók a felkészültségüket 2015-re jobbnak ítélték. A különböző időpontokban történt felmérés eredményeit összehasonlítva arra a következtetésre jutottunk, hogy az először bevezetett bolognai tanterv alkalmazása során volt a legkedvezőtlenebb a képzés minőségének, illetve a felkészültség mértékének a megítélése. Bebizonyosodott az az előfeltevésünk is, hogy az előzetesen pedagógiai végzettséget szerzett diákok, illetve azok, akik a képzés éve alatt gyakorlatban is alkalmazhatták a tanultakat felkészültebbnek érezték magukat a szakma gyakorlására. Megállapíthatjuk tehát, hogy a minél több gyakorlati tapasztalat, a sok tanítási gyakorlat megerősíti a képzés hatékonyságát az Óvodai és elemi iskolai oktatás pedagógiája szakon.

A tanítási tartalom szempontjából vizsgálatunk tükröt mutatott arról, hogy mely területeken érzik magukat magabiztosabbnak a hallgatók, illetve, hol éreznek még hiányosságokat. A képzés nagy hangsúlyt fektet a tanóra megtervezésére, megszervezésére és kivitelezésére vonatkozó ismeretek és jártasságok fejlesztésére, viszont háttérbe szorulnak az oktató-nevelő munka más területei, mely a hosszútávú tervezésre, a konfliktusok kezelésére, a szülőkkal való kapcsolattartásra vonatkoznak. A pedagógiai gyakorlat megszervezése során valóban, inkább a tanórai tervezésre van lehetőség, a tanítási-tanulási folyamat megtervezése és kivitelezésére fektetjük a hangsúlyt. A hiányosságok pótlására javasolható a megfigyelési gyakorlat különböző szempontokra történő irányítása, illetve a szemináriumi tevékenységek ezirányú megszervezése: pl. szerepjátékok, gyakorlatok, esettanulmányok, stb. révén. A hallgatók

igénylik a gyakorlati képzés további erősítését, színesebb tételét²⁰.

A hallgatók szeretnék továbbtanulni, magiszteri oklevelet szerezni, s ennek fő célja az új szakmai ismeretek elsajátítása lenne elsősorban. Azonban a magiszteri képzés helyszíneként azt a tagozatot jelölik meg, ahol az alapképzést is végezték. Ebből a válaszból kiindulva érdemes lenne minőségi magiszteri képzést indítani a kihelyezett tagozatokon is a kolozsvári központ mellett.

Az adatok elemzése során eltérések mutatkoztak tagozatonként, megfigyelhető, hogy bár azonos tantervvel működnek, a kihelyezett tagozatok helyi sajátosságokkal rendelkeznek. A továbbiakban javasolható a kutatási adatok tagozatonkénti elemzése, és a megfelelő következtetések megfogalmazása a helyi képzés hatékonyságának növelése érdekében.

Szakirodalom

*** *A Bolognai Nyilatkozat szövege. Az európai felsőoktatási térség. Európa oktatási miniszterei közös nyilatkozata.* 1999.

URL: http://www.felvi.hu/felsooktatasiuhely/archivum/bologna/a_bolognai_nyilatkozat_szovege/ (2015.11.30)

*** *Legea învățământului nr. 84/1995.* In: Monitorul Oficial al României, 1996.I.1. – a 84/1995-ös Oktatási Törvény, In: Románia

Hivatalos Közlönye. 1996.I.1. http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/84_1995.php (2012.12.10)

*** *Legea educației naționale 1/2011,* in: Monitorul Oficial al României anul 179 (XXIII), nr. 18., luni 10 ianuarie 2011. Törvény a nemzeti nevelésről, in: Románia Hivatalos Közlönye, 179. Évf. (XXIII), 18. Sz., hétfő, 2011. Január 10.

Stark Gabriella (2012): Kisebbségi pedagógusképzés Romániában. Esettanulmány a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Pedagógia és Alkalmazott Didaktika Intézetéről. In: *Educatio* 2012/1 p. 133-139. http://www.hier.iif.hu/hu/educatio_reszletes.php?id=89 (2013.09.27.)

Szabó-Thalmeiner Noémi (2009): *Metszet. Az erdélyi magyar állami óvó- és tanítóképzés húsz éve egy vizsgálat tükrében.* Státus Kiadó, Csíkszereda.

Szabó-Thalmeiner Noémi (2011a): A bolognai képzés bevezetésének hatása az óvó-, tanítóképzésre a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen a hallgatók szemszögéből. In: Demény Piroska – Fóris-Ferenczi Rita (szerk.). *Új utak és módok az oktatásban.* Galaxia Gutenberg, Targu Lapus, p. 52-59.

Szabó-Thalmeiner Noémi (2011b): Az erdélyi magyar pedagógusképzés összehasonlító vizsgálata (1990-2006). In: Keszeg Vilmos (szerk.) *Iskolák, iskolamesterek, diákok Erdélyben. Iskola- és oktatástörténeti tanulmányok.* Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár. P. 214-223.

Szabó-Thalmeiner Noémi (2013): Állami magyar tannyelvű óvó- és tanítóképzés a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen (1999-2013). In: Kotschy Beáta (szerk): *Új utak a pedagóguskutatásban.* Líceum Kiadó, Eger. (237-256)

²⁰ pl. gyakorlatot az összevont osztályokban, vidéki környezetben stb.

Primary and pre-school education on the Babeş-Bolyai University

The following paper presents the findings of a multiphase research that has been conducted among the students at the Kindergarten Teacher Training and Primary School Teacher Training Departments of the Faculty of Psychology and Educational Sciences of the Babeş-Bolyai University. With the aim of providing the right frame for a correct interpretation of the findings, the first part of the paper focuses on the legal background that has been regulating the state tertiary education in Hungarian for kindergarten and primary school teachers over the last sixteen years, as well as the effects on the curriculum of the changes that have occurred. In our survey we tried to find out the opinion of the students in their final year about the quality of the educational process, as well as the level of preparation they achieve for a career in teaching.

Keywords: kindergarten teacher training, primary school teacher training, education in Hungarian outside Hungary, tertiary education

Szabó Thalmeiner Noémi (2017): Felsőfokú óvodapedagógus- és tanítóképzés a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen. *Gyermeknevelés*, 5. 3. sz., 65–76.